

UYGUR KÜLTÜRÜNÜN KORUNMASI VE DEĞERLER EĞİTİMİ KONUSUNDA STK GÖREVLERİ¹

Mutat ORHUN*

Görev-02: Satuk Buğrahan vakfı, eğitim koordinatörüdür

e-Mail: murat.orphun@bilgi.edu.tr

Giriş

İlerleyen iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi ile, günümüzde pek çok milletler kendi kültürlerini, değerlerini korumak ve sürdürebilmek için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Bu mücadele, sadece gelişmemiş, işgaliyetyada muhtariyet altında yaşayan milletler tarafından değil, aynı anda bağımsız ve gelişmiş milletler tarafından da çeşitli yöntemler ile yürütülüyor. Burada yaşanan temel farklar ise, bağımsız ve gelişmiş milletler ilerleyen ve gelişmiş teknolojiye paralel olarak kendi kültürlerinden hiç farkına bile olmadan uzaklaşıyor yada kopuyorlar. En belirgin örnekler ise, kendi dillerinde görülüyor. Örneğin, modern çağımızın en gelişmiş ülkesi olan, Japonya ve ana dili İngilizce olmayan ülkelerin dillerine giren İngilizce sözcükler. Özellik ile teknoloji, sağlık ve araştırma alanında bu durum çok belirgin oluyor. Burada temel nedenler ise, pek çok araştırmaların ve bilimsel saygın dergilerin İngilizce yapılmasındandır. Kültürel ve gündelik yaşamlar açısından bakıldığında, 1900 yıllardan önce, günümüzde gelişmiş ülkeler olarak kabul edilen batı ülkelerinde, aileler içinde sıkı bağlantı varken, günümüzde ise daha çok kopuk yaşamalar yaşanıyorlar ve bu tarz yaşamaya özeniyorlar ve başka milletlerinde özendiriyorlar. Örneğin, çocukların belli bir yaşta ailesi ile beraber kalması yada yakın ilişkilerde olmasında çok garip bir durum olarak bakılması. Bundan dolayı, çocuklar erkek kız olmasına bakılmadan belli bir yaşta sonra ailesinden ayrı yaşamaya başlaması yada zorlanması, baba ile eş, çocuklar arasında borç alma, lokantalarda yemek yedikten sonra ödeme yaparken, herkesin hesaplarını kendileri ödemeleri, bankalarda bir birinden ayrı hesapların olması gibi. Bundan dolayı, ilerleyen günlerde anne babalar yaşlanırken, çok yalnız kalması huzur evlerine gönderilmesi gibi olayların yaşanmasına neden oluyor. Evlilik konusunda, hangi din mensubu olursa olsun, nikah olmadan berber yaşamak ve çocuk sahibi olmak, sonradan eğer isterlerse evlenmek, yoksa, eskiden olduğu gibi yaşamaya devam etmek ve bundan dolayı yaşanan sosyal problemler. Aile yapısının bozulması, bundan dolayı o toplumlarda, farklı kesimlerde çeşitli sosyal problemler ortaya çıkıyor.

Farklı bir toplumun işgaliyada yönetimi altında bulunanlar için, kendi kültür ve değerlerini korumak oldukça zordur. Ciddi bir direniş ve tedbir almayan toplumlar, zamanın geçişi ile kendi yok oluyorlar. Bu sürece eğer yönetmen toplumların baskıcı yada zorlayıcı faktörleri dahil edildiğinde, böyle farklılıklarını ortadan kalkma süreci daha hızlı oluyor. Geçmiş tarihlere bakıldığında, böyle yapay süreçlerden örnekler vermek mümkündür. Yönetmen toplumlar, kendinden farklı olan toplulukları ortadan kaldırmak, yada kendine karşı koyamayacak duruma bırakmak için, kimi zaman soykırım yapmışlardır. Örneğin Avrupa topluluklarının Kızıl derileri katletmesi. Yakın zamanda Avrupa göbeğinde, Bosna'da yaşanan soykırımı.

Yine bazı toplumlar, silah gücü ile soy kırım yapmaktansa, yapay yollar ile nüfus azaltmaya gitmiştir. Örneğin, Kırım tatarlarının kendi topraklarından sürgün edilmesi ve yerlerini Rus etnik guruplarının yerleştirilmesi. Sürgün edilen Kırım Tatarlarının, sürgün edildiği yerlerde çeşit sebeplerden dolayı sayıları azalmıştır. Gittiği sürgün edildiği yerlere uyum sağlamak zorunda kalmıştır ve kendi kültürleri ciddi bir oranda zarar görmüştür. Günümüzde çağdaş insan haklarında söz edildiği bir dünyada, kendi topraklarına bile sahip çıkamayacak kadar azınlığa düşürülmüştür. Kırım'da son günde yapılan sözde referandumda, Kırımlılar neredeyse yok sayılmıştır, daha feci olan durum ise, Kırım efsane lideri

¹ Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen 'Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi' nde bildiri olarak sunulmuştur.

sayınKırımoglu, Kırımaya girişine bile izin verilmemiştir. İster geçmişte olsun, isten insan hakları ve özgürlükten söz edilen çağdaş bir süreçte olsun, farklı topluluklar arasında bu çeşit mücadeleler devam etmiştir.

Genel olarak, bakıldığında bu çeşit mücadeleyi yürütebilmek için, ilgili toplulukları bilgilendirilmesi, dolayısıyla kamuoyu oluşturulması ve yöneticiler ile etkin mücadele edilmesi gerekiyor. Bu çeşit mücadele ancak sivil toplum kuruluşları ile gerçekleşebilmektedir. Günümüzde yapısıyla, çeşitli ülkelerde yaşanan ve yürürlükte olan recimlerden dolayı, sivil toplum kuruluşlarının oluşturulmasına izin verilmektedir yada sivil toplum kuruluşları olsa bile, misyon ve vizyonlarına göre çalışmalarına çeşitli engeller oluşturmaktadır.

Bu makalenin ilik bölümünde, kültür ve değerlerin önemleri örnekler ile anlatılırken, ikinci bölümde, geçmişten şimdiye kadar Türkistan bölgesinde yaşayan milletlerin, söz konusu Uygurların yaşadığı sıkıntıları ve varlığını sürdürme bilemesi için kurulan STK'lar ve verdiği mücadeleler anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise Türkiye'de kurulan en genç STK olan Satuk Buğrahan İlim ve Medeniyet Vakfı (SİM)'nin Kültür ve Değerler için yaptığı çalışmalar özet ile anlatılmıştır. Sonuç kısmında insaniyet tarihine önemli katkılara bulunan Uygurların, günümüzde ve gelecekte kendi mevcudiyetini koruyabilmesi kaşı kaldığı tehlikeliler ve tehlikelere karşı STK'ların olmazsa olmaz nitelikte olduğu önemleri bir daha vurgulanmıştır.

Geçmişten Günümüze Uygur Kültürleri, Değerleri ve Kurulan STK'lar

Uygurlar insaniyet tarihine, tarih, kültür ve bilimsel çalışma gibi pek alanlarda katkıda bulunmuştur. Örneğin Uygur alfabeleri bunun çok iyi bir örneği olabiliyor. Uygurlar geçmişte kullanan alfabeleri önce kendileri için kullandıysa, daha sonra diğer topluluklar içinde kullanmıştır. Örneğin büyük Moğol imparatorluğu resmi yazışmalarında Uygur alfabesi kullanılmıştır ve günümüzde kullanılan Moğol alfabesi eksi Uygur Göktürk alfabesine dayanmaktadır. (resim ekle ve kaynak). Türkistan coğrafyası Rus istilasına uğrayınca, Türkistan'da yaşayan başka Türk milletleri gibi Uygurlarda ciddi bir şekilde, kültürel, değerler yönünden yok edilme tehlikesi yaşamıştır. Öncelik ile kültürleri ile et ile tırnak gibi bir arada bulunan dinleri yasaklanmıştır, sonradan dilleri yasaklanmıştır. Türkistan coğrafyasında kurulan Türk cumhuriyetlerinde bulunan Türk milletleri kendi dillerini unutmuş ve sadece Rus dilini resmi olarak kullanışlardır. Bu cumhuriyetler bağımsız olduktan sonra, yıllarca kendi ana dillerini kullanamamıştır. Çünkü kendi dillerini öğretecek akademisyenler sıkıntısı yaşanmıştır. Akademisyen bulunsa da, öğrenciler bulunamamıştır yada ilgi çok az olmuştur. Rus dile ciddi bir şekilde dominant korumu korumuştur. Ancak ilerleyen yıllarda kendi dillerine konuşan kişiler sayısı çoğalmıştır ve gün geçtikçe çoğalmaktadır. Örneğin son zamanlarda Türk Dünyası kurultaylarında, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Tatarca bildiri sunan hocaları görülmektedir. Peki bu süreçte Uygurların durumu nasıl bir durumdadır?

Türkistan coğrafyasında kurulan Türk cumhuriyetlerinde yaşayan Uygurlar dernekleşme yoluna gitmiştir ve kendi dil, kültürünü yaşatmak için çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalara devletler ciddi bir şekilde destek vermektedir. Örneğin, Kazakistan cumhuriyetinde bulunan Uygur milli okulları, Uygur Avazı gazeteleri Kazak devleti tarafında desteklenmektedir. Ayrıca Uygur kültürünü sürdürme bilmesi için Uygur Kültür Merkezi, Uygur Tiyatrosu bunun canlı örnekleridir. Kırgızistan'da bulunan İttipak Uygur cemiyeti ve bu cemiyet tarafından yürütülen çalışmalar, örneğin sosyal çalışmalar, gazeteler bölgede yaşayan Uygurlar için çok verimli hizmetler yapmaktadır.

Ancak Uygurların çoğunluk ile yaşadığı, Doğu Türkistan'da ise, bölgede bulunan tek partili Komünist reciminden dolayı, hiç bir sivil toplum kuruluşu bulunmamaktadır. Bu neden ile, Doğu Türkistan (ana vatan) da Uygurların hak ve hukuklarını dile getirmek ve savunmak için Yurt dışında Sivil toplum kuruluşları kurulmuştur. Bu kuruluşlar içinde, Merhum İsa Yusuf Alıp Tekin tarafından kurulan Doğu Türkistan Vakfı en köklü kuruluş olarak tarihte altın herif ile yerin almıştır. Ana Vatanda yaşayan sıkıntılardan dolayı, Türkiye'ye ve çeşitli ülkelerde giden Uygurların sayısının artması ile, dünya çapında Uygur Sivil Toplum Kuruluşlarının sayısı artmıştır. Türkiye'de, Doğu Türkistan Gençler

Derneği, D.T Mağrip ve Dayanışma derneği, D.Türkistan kültür derneği, Uygur Akademisi, Kutadğubilig Derneği, D.T. Sevgi ve Dayanışma Derneği ve en son olarak, Türkiyeli Türk kökenli gönüllüler ve Uygurlar tarafından, tüm Türkistan coğrafyasına hizmet vermek amacıyla kurulan Satuk Buğrahan İlim ve Medeniyet (SİM) vakfı kurulmuştur. Türkiye dışında da bir çok ülkede dernekler ve vakıflar kurulmuştur Örneğin, Almanya, İsveç, Hollanda, Finlanda, Norveç, Avustralya, Kanada, Pakistan ve Amerika gibi pek çok ülkede STK'lar kurulmuştur ve kendi misyon ve vizyon kapsamlarında çalışmalar yürütmektedir. Avustralya'da açılan Uygur dili okulu, diğer Uygur STK'lar için örnek olabilecek bir çalışmadır başta ana vatanda yaşayan Uygurlar olmak üzere diğer ülkelerde yaşayan Uygurlar tarafından sevinçler ile karşılanmıştır. Türkiye'deki Doğu Türkistan Maarip ve Dayanışma tarafından, İstanbul'da Uygurlar yoğun olarak yerleşen bölgelerde, ana okul öğrencileri için yürütülen Uygur dili ve eğitimleri, yaz kursları, Uygur çocuklarının kendi dillerini öğrenmesi, kendi kültürleri ile bilinçlenmesi yönünde çok önem arz etmektedir.

Satuk Buğrahan İlim ve Medeniyet (SİM) vakfı çalışmaları

Doğu Türkistan ve Uygurların varlığı, özgürlüğü için, dünyanın çeşitli bölgelerinde kurulan ve faaliyet yürüten vakıf dernekler kendi çalışmalarına devam ederken, özellik ile kültür ve değerler eğitimi kapsamında çalışmalar yapmak üzere Satuk Buğrahan İlim ve Medeniyet (SİM) vakfı kurulmuştur. Çalışması özellik ile ilim ve medeniyet çalışmalarına odaklanmaktadır. Bundan dolayı tüm Türkistan coğrafyasından gelen öğrencilere olduğu kadar yardımda bulunmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, kurulduğu günden günümüze kadar, vakıf merkezinde, öğrencilerin çeşitli üniversitelerde devam ettiği TÖMER eğitimine takviye yapmak amacıyla, başta Türkçe olmak üzere, YÖS, ALES, İngilizce, Arapça, Uygurca, Türkçe Diksiyon gibi çeşitli kurslar düzenlemektedir. Bu eğitim kursuları Halk Eğitim Merkezi ile yapılan işbirliği kapsamında gerçekleştirilmiştir. Son zamanlar yapılan öğrenciler dilekçelerini göz önünde bulundurarak kızlar için de özel hizmet merkezi açmıştır. Her hafta düzenli olarak kızlar ve erkek öğrencilere manevi değerler hakkında seminerler verilmektedir. Öğrencilerin sosyal etkinliklerini geliştirmek için, başta Fatih Belediyesi olmak üzere, Zeytinburnu ve İstanbul Büyük şehir belediyesi desteği ile piknik ve geziler düzenlenmiştir ve düzenlenmesi planlanmıştır. Vakıf yönetimi, dünyanın herhangi bölgesinde olursa olsun, Türkiye'de yada yurt dışında herhangi bir ülkede okumak isterlerse, gönüllü olarak, kendi bünyesinde yardımda bulunmaya çalışmaktadır. Örneğin, okullara yerleşme, yurtlara yerleşme, burs müracaatları, öğrencilerin sosyal problemlerini giderme gibi. SİM vakfı sadece yeni gelen öğrenciler ile ilgi çalışma yapmakla sınırlı kalmadan, eğitimlerine devam eden eski öğrenciler ile sürekli görüşmeler yaparak, daha yüksek eğitim alması için bilgilendirme, mezuniyet sonrası iş bulma ve çalışma konusunda yardımcı bulma görevlerini üstlenmiştir. Türkiye'de eğitimlerine devam eden Lisans üstü öğrencileri ile bir araya gelerek kendi alanlarında seminer ve mesleki araştırmaları yapmaktadır. SİM vakfı çalışmaları sadece yurt dışından Türkiye'ye okumak için gelen öğrenciler ile sınırlı kalmadan, yıllar önce Türkiye'ye gelmiş hemşirelerimizin çocuklarını bir araya getirerek, onlara yönelik Uygur dili ve Uygur kültürü eğitimleri vermektedir. Böylece, yurt dışından gelen ve Türkiye'ye daha önce yerleşmiş öğrencilerin kendi aralarında bir araya gelerek tanışma ortamları sağlanmıştır ve bu çalışmalar daha geniş boyutu sürdürülmesi hedeflenmektedir. Türkiye'ye okumak için gelen, öğrenciler için en temel sorun olan barınma sorununu çözmek için, erken öğrenciler için 4 katlı ve 35 öğrenci kapasiteli bir yurt binası tahsis ederken, kız öğrenciler için de öğrenci evleri açılmıştır. Bu yurt ve evlerde sadece Uygur öğrenciler hizmet vermeden, Türkistan bölgesinden gelen öğrenciler ve yerli Türk öğrencilere de hizmet verilmektedir ve böylece Türkistan gençlerini kendi aralarında kaynaşması yıllarca eklenen nifak tohumlarının temizlenmesi, isimlerinin farklı olsa da, aynı kök ve aynı inanç taşıyan kardeşler olduğu öğretilmesi hedeflenmektedir. Türkiye'nin farklı bölgesinde bulunan öğrenci sorunlarını çözülmesi ve yardımda bulunabilmek için, Türkiye çapında, öğrenciler ve eğitim ile ilgili çalışmalar yapan STK'lar ile yakından iş birliği yapmaktadır ve bu çalışmaları, Uygur Öğrenci

İşleri Komitesi desteği ile gerçekleştirmektedir. SİM vakfı'nın bu karşılıksız yardımı ve çalışmaları, öğrencileri motive ederken kendi okullarını başarılı bir şekilde tamamlamaları için de güven vermektedir. SİM vakfının sade ve sadece İlim ve Medeniyet odaklı çalışması, samimiyeti ve icraatları ile tüm halkımızın takdirini ve güvenin kazanmıştır. Bundan dolayı Avrupa, Amerika ve Kanada ikamet eden hemşirelerimiz, çocuklarını kısa süreli olsa da Türkiye'ye göndererek eğitime vermek istiyorlar.

SİM vakfı ilerleyen günlerde, Türkistan coğrafyasından kendi alanlarından yetişmiş bilimi insanlarını Türkiye'ye davet ederek, Türkiyeli ve diğer coğrafyadan Türkiye gelen öğrenciler için seminer ve kısa süreli atolye çalışmaları yapmayı planlamaktadır. Bu yapılacak çalışmaların başında, Türkistan coğrafyasında yetişmiş değerlerimizi tanıtmak, genç nesilleri bu coğrafyada yaratılan medeniyet ve kültürler ile bilinçlendirmek üzere Uluslararası sempozyumum düzenlenmesi ve bu çeşit çalışmalarının sürekliliğini sağlanması, yöre ile ilgili dil, tarih ve kültürel çalışmalar, Türkistan coğrafyasına gelen öğrencilerin kendi aralarında kaynaşması ve beraber etkinlik ve çalışmalar sürdürebilmesi için ortam ve desteklerin verilmesi yer alıyor.

Sonuç

Sonuç olarak, bir millet kendi varlığını sürdürme bilmesi için, en belirgin özelliği ve başka toplumlardan farklı yapan şey, dili ve kültürüdür. Ancak son zamanlar Çin'de Uygulanan çift dilli eğitim, orta okul öğrencilerin zorunlu bir şekilde Çin bölgelerine götürülmesi, Uygur milleti için ciddi endişeler yaratmaktadır. Uygur Özerk bölgesi olmasına rağmen, Uygur dili resmi kurumlar tarafından kullanılması kaldırılmıştır ve artık Uygur dili ile hiç bir işlemler gerçekleşmemektedir. Uygur dili kullanmaya direnenlere, ayrılıkçı yada ırkçı gözüyle bakılmaktadır ve çalıştığı kurumlardan bir şekilde dışlanmaktadır tasfiye edilmektedir. Tüm bölgede, millete, Çin dili bilmezse, iş verilmeyecek baskısı ve izlemi verilmektedir. Uygur özerk bölgesi olmasına rağmen, çocuklar, küçük yaşındayken bile evlerden alınarak Çin okullarına gönderilmesi zorlanan ve çocukların Çince öğrenmesi için **yanlış** dilden etkilenmemesi için, evlerde bile Uygurca konuşması yasaklanan bir toplum için, STK'lar için yapacak daha çok görevler bulunmaktadır.